

**Dědičná hereditární
neurodegenerativní,
neurometabolická
a
neurogenetická
onemocnění**

Alena Zumrová

**velký (nepřehledný) počet onemocnění při relativně
nízké incidenci výskytu jednotlivých chorob
+ každým dnem se situace „zhoršuje“**

neexistuje jednotná klasifikace

**původní syndromologické jednotky se rozpadají na
biochemicky či molekulárně-geneticky
diagnostikovatelná onemocnění + objevují se
choroby zcela nové**

korelace fenotyp/genotyp je problematická

**i když se k diagnóze „dopracujeme“, nejsme většinou
schopni kauzálně zasáhnout**

SYNDROMOLOGICKÁ
DIAGNOSTIKA

BIOCHEMICKÁ
DIAGNOSTIKA

MOLEKULÁRNÍ
DIAGNOSTIKA

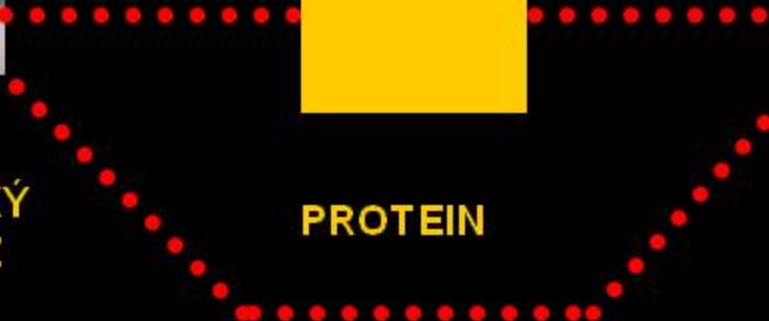
KLINICKÝ
OBRAZ

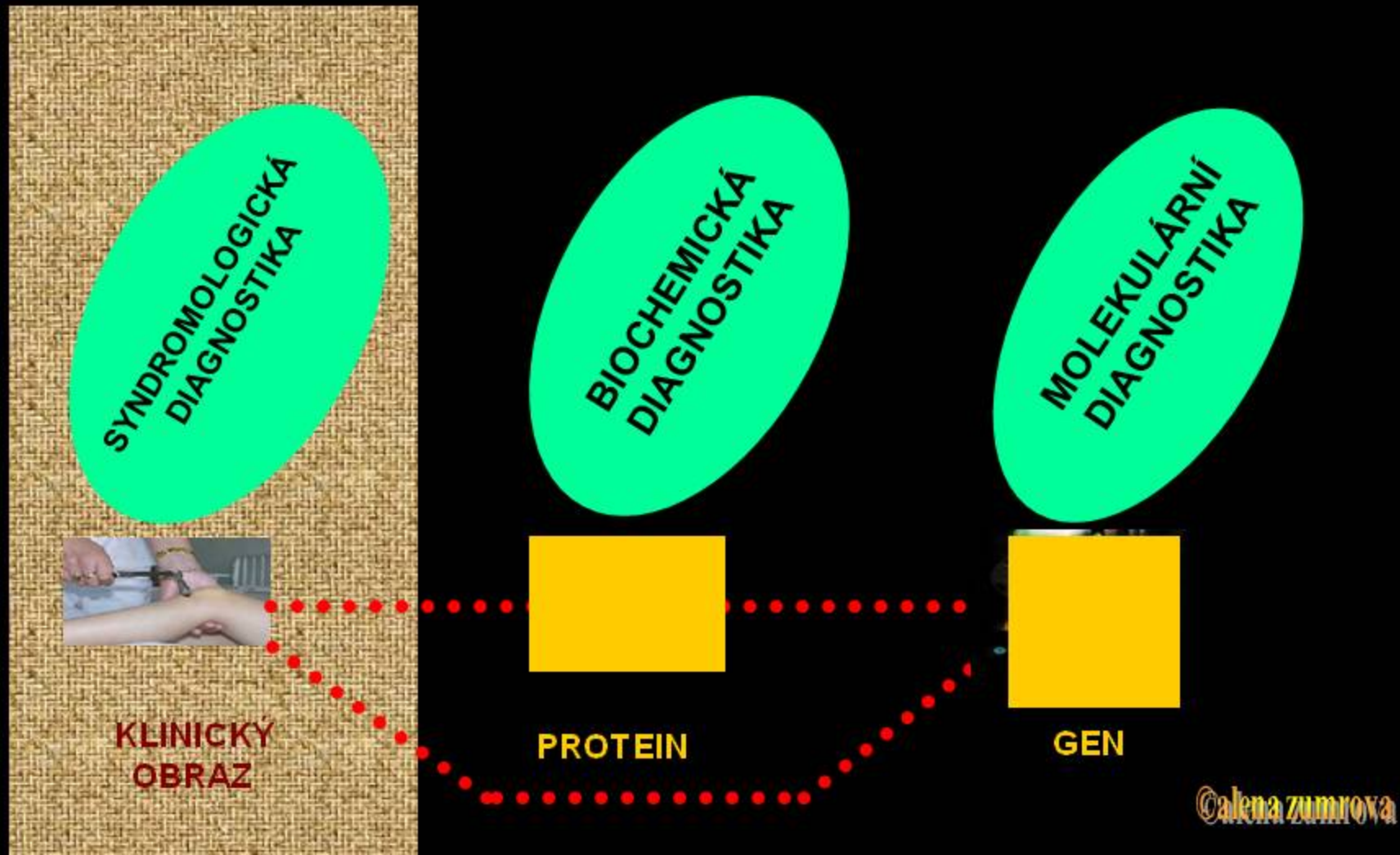
PROTEIN

GEN

Neurodegenerativní onemocnění

NEURODEGENERATIVNÍ CHOROBY (V DOSPĚLÉM VĚKU)

- Alzheimerova choroba
- Multi-infarct Dementia
- Pickova choroba
- Huntingtonova choroba
- Parkinsonova choroba
- Amyotrofická laterální skleróza
- Creutzfeldtova-Jakobova choroba
- další:
  - Frontal lobe degeneration (FLD) = frontotemporální demence = nespecifická frontální demence
  - Corticobasal degeneration (CBD)
  - Multiple system atrophy (MSA)
  - Progressive supranuclear palsy (PSP)

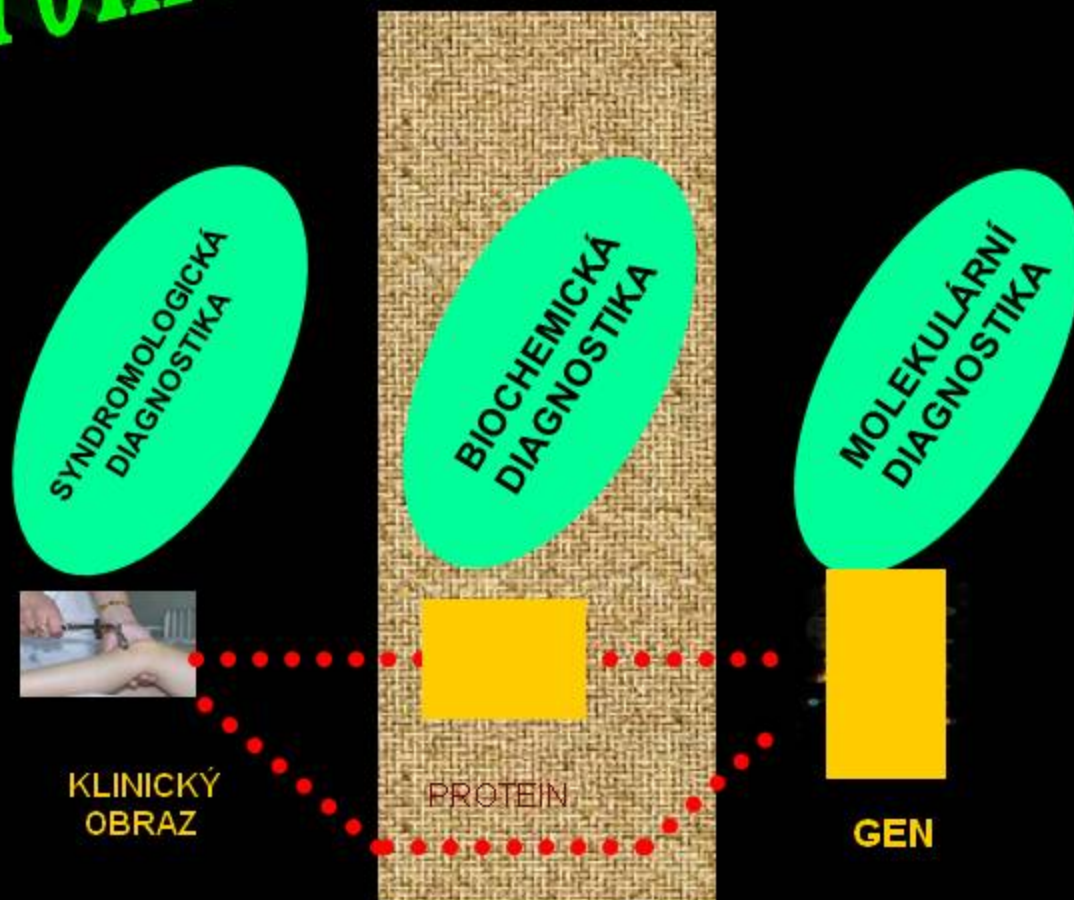
NEURODEGENERATIVNÍ CHOROBY (V DĚTSKÉM VĚKU)

- leukodystrofie
- poliodystrofie
- degenerativní onemocnění basálních ganglií
- spinocerebelární degenerace
- degenerativní onemocnění míchy a periferních nervů

- mitochondriální poruchy
- peroxisomální poruchy
- lysosomální poruchy
- poruchy metabolismu AMK, organ. kys.....

- choroby se známou genetickou
- poruchou, dosud bez známé funkce proteinu,
- event. na podkladě reparačních či
- regulačních mechanismů

Neurometabolická onemocnění

poruchy metabolismu dědičné (DPM)
poruchy metabolismu nedědičné

DPM se mohou manifestovat v jakémkoliv věku

Průběh DPM může být akutní, chronický nebo intermitentní.

Deficit enzymu nemusí být vždy úplný
Nemusí se jednat nutně o poruchu enzymu, ale stejný klinický efekt může mít:

nedostatek kofaktoru enzymu
či porucha transportních mechanismů v buňce.

**poruchy metabolismu AMK,
organických kyselin, oligosacharidů,
purinů a pyrimidinů, vitamínů, ...**

lysosomální poruchy

AMINOACIDOPATIE:

peroxisomální poruchy
Nejčastějšími důvody vyšetření aminogramu v dětské neurologii je
psychomotorická retardace či regres vývoje a epileptické záchvaty.
Dalšími typickými příznaky jsou **váhové neprospívání,**
recidivující zvracení, zejména po bílkovinné stravě a nejasné
mitochondriální poruchy
imunitní systémové onemocnění.

ORGANICKÉ ACIDURIE: Skupina chorob, při kterých se v
organismu hromadí karboxylové kyseliny bez volné aminoskupiny.
Podkladem těchto chorob je patologie metabolismu aminokyselin,
mastných kyselin nebo sacharidů, vzácně i jiných látek

„cerebrální“ organické acidurie:

Canavanova leukodystrofie (deficit aspartoacylázy)
glutarová acidurie I
L-2-hydroxyglutarová acidurie
D-2-hydroxyglutarová acidurie
4-hydroxybutyrová acidurie
2-ketoglutarová acidurie
malonová acidurie

ÚSTAV DĚDIČNÝCH METABOLICKÝCH PORUCH 1. LÉKAŘSKÉ FAKULTY A VFN UK PRAHA

Adresa: Ke Karlovu 2, 12808 Praha 2

AMBULANCE:

METABOLICKÁ LABORATOŘ:

LABORATOŘ LYSOSOMÁLNÍCH PORUCH:

2 2496 7669, 70

(prim. Dr. Šťastná, CSc.) tel. 2 2496 7710

(RNDr. Ledvinová, Ing. Poupětová)

tel. 2 2491 8283 sekret.

Molekulární diagnostika:

def.acyl.coA-dehydrogenázy

def.adenylsukcinátlyázy

deficit prosaposinu, saposinu C

def.short chain acyl.coA-dehydrogenázy

Gaucherova ch.

glutarová acidurie Typ I

homocystinurie

polymorfismus methylenetetrahydrofolátreduktázy

homocystinurie typ cbl E

Niemann-Pick ch.

adrenoleukodystrofie X-vázaná

Fabryho choroba, dif.angiokeratom

def.ornithinkarbamoyltransferasy

kardiomyopatie dětská

Ing.S.Kmoch

Ing.S.Kmoch

MUDr.M.Hřebíček

Ing.S.Kmoch

MUDr.M.Hřebíček

Ing.S.Kmoch

MUDr.V.Kožich

MUDr.V.Kožich

MUDr. V.Kožich

MUDr.J.Sikora

RNDr.L.Dvořáková

RNDr.L.Dvořáková

RNDr.L.Dvořáková

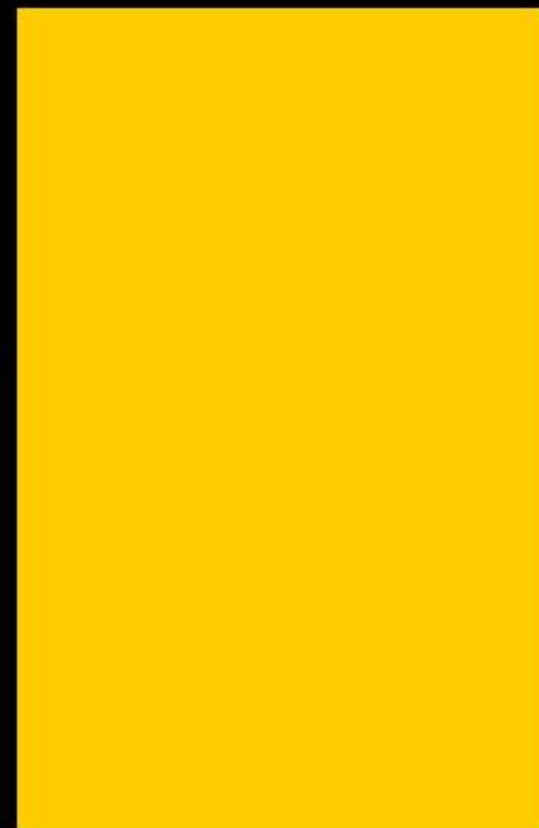
Ing.S.Kmoch

**poruchy metabolismu AMK,
organ. kys.....**

lysosomální poruchy

peroxisomální poruchy

mitochondriální poruchy

Lysosomální enzymy jsou ***glykoproteiny*** ***vytvářené v endoplazmatickém retikulu a upravované v Golgiho aparátu.***

Na jejich biochemické cestě je řada míst, kde může dojít
k poškození vytvářeného enzymu

(poškození funkce aktivátorů, stabilizačních proteinů...
poruchy defektního transportu substrátu či samotného
enzymu přes lysosomální membránu - hladina enzymu
bude i při klasickém fenotypu normální !...)

*...je možné najít funkční enzymatickou aktivitu
od 0 do 100 %.*

RŮZNÝ KLINICKÝ OBRAZ (odlišný fenotyp)

Lysosomální poruchy

SFINGOLIPIDÓZY

MUKOPOLYSACHARIDÓZY

Gangliosidózy   **GM1, GM2 (Tayova-Sachsova choroba)**

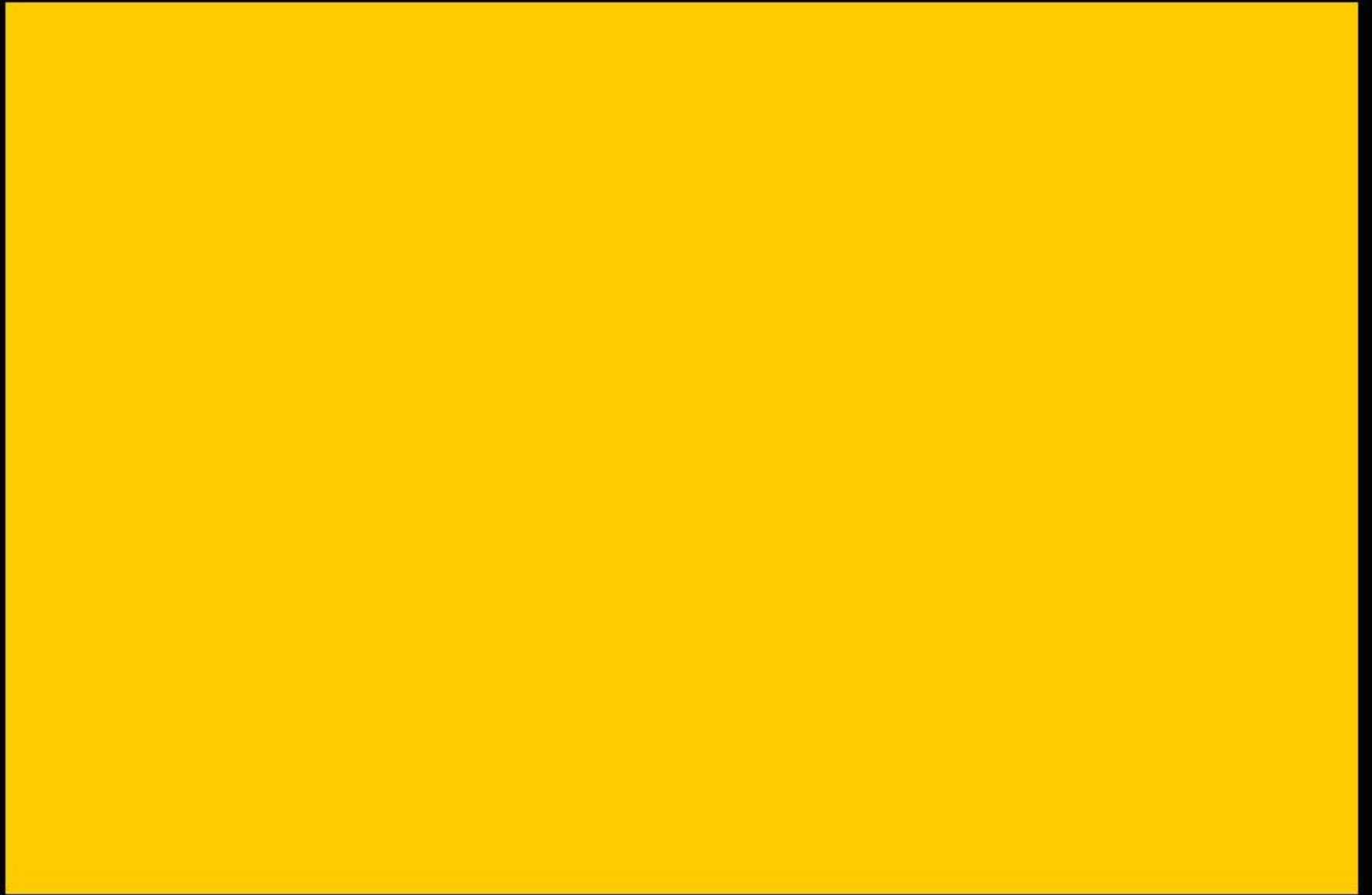
Sulfatidóza   **metachromatická leukodystrofie**

Galaktocerebrosidóza   **Krabbeho choroba**

Glukocerebrosidóza   **Gaucherova choroba**

Sfingomyelinóza   **Niemannova-Pickova choroba**

Krabbeho choroba

(globoidní leukodystrofie,
galaktocerebrosidová lipidóza)

Existuje *forma* *infantilní,*
pozdně infantilní,
juvenilní,
adultní

(klinický obraz závisí na množství
funkčního enzymu, problémy
diferenciální diagnostiky)

- ✓ Z 3. gravidity /2. gr. 1998- GEU/, rizik. pro věk matky, jinak bez rizik. ff., amniocenteza bpn,
- ✓ Porod induk. v 35. týdnu, předč. odtok plod. vody- prevent. Ampicilin, záhlavím, bez kompl., 2850/47 cm, AS 9-10-10
- ✓ 3 dny v IK pro poruchy termoregulace, hyperbilirubinémie s FT, další adaptace v normě, z porodnice 7. den.
- ✓ nemocnost 0, úrazy 0, operace 0
- ✓ disp. od 2. měs. u ambul. neurologa pro CKP, predilekci hlavičky a hraniční PMR (při korekci na biologický věk)

PMV: normální, ve 4. měsíci sledoval, reagoval, uchopoval předměty, broukal si.

NO:

Dle matky do 4. měsíce věku normální dítě, vyvíjející se.

4. měs. - očkování trojkombinací, pak během několika týdnů vše zapomíná.

Na matku nereaguje, je dráždivý, pláče 20 hodin denně.

Problémy s krmením nejsou, nezvrací, prospívá. Křeče neměl.

V 6 měsících vyšetřen na DO, laboratorní vyš. a UZ břicha v normě.

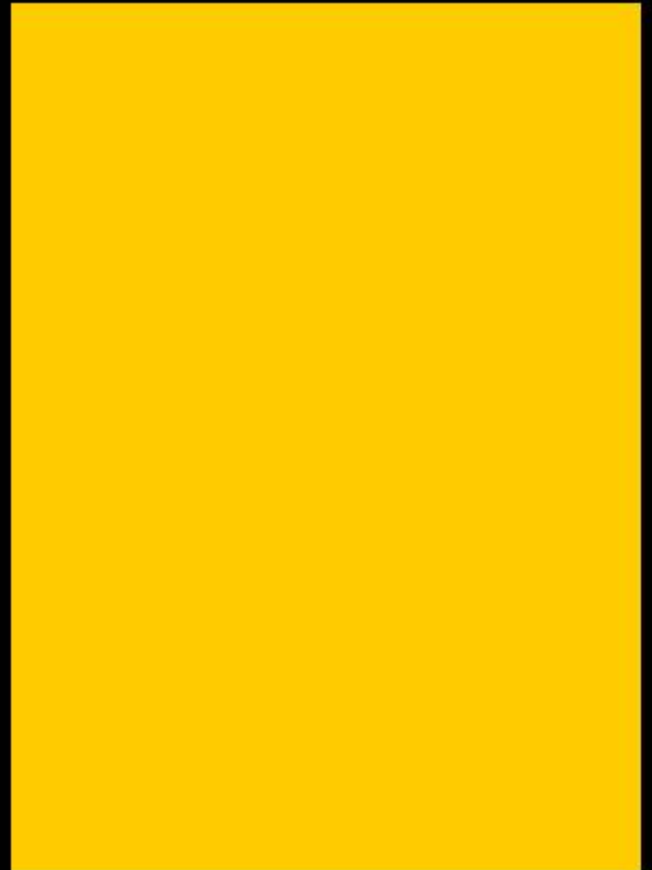
CT mozku - atrofie front. laloků a mozečku a komunikující hydrocefalus 2. st.

Oční vyšetření s norm. nálezem na fundu, esotropie při epikantech.

Krabbeho leukodystrofie

DEFICIT GALAKTOCEREBROSIDÁZY
(GALACTOSYLCERAMIDE BETA-GALAKTOSIDÁZY)

14q31

Adultní forma Krabbeho leukodystrofie

- Typ 4:
- Začátek: po 8. roku věku – dospělost
- Klinická symptomatologie a průběh:
- variabilní
- (periferní neuropatie,
  - cerebelární syndrom,
  - spasticita,
  - poruchy kognice...)

Lysosomální poruchy

SFINGOLIPIDÓZY

MUKOPOLYSACHARIDÓZY

MUKOLIPIDÓZY

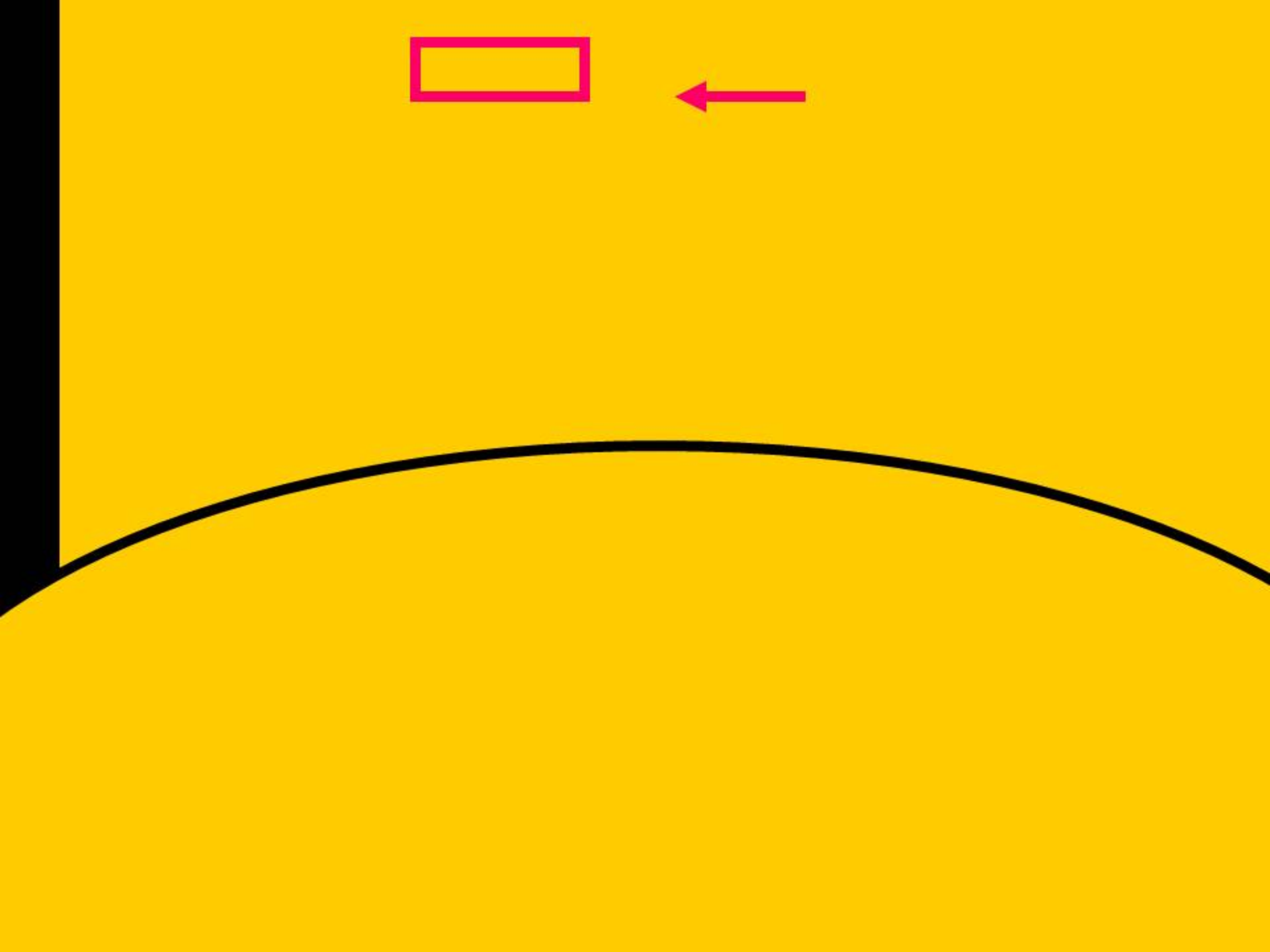
GLYKOGENÓZY

GLYKOPROTEINÓZY

OSTATNÍ STŘÁDAVÉ CHOROBY

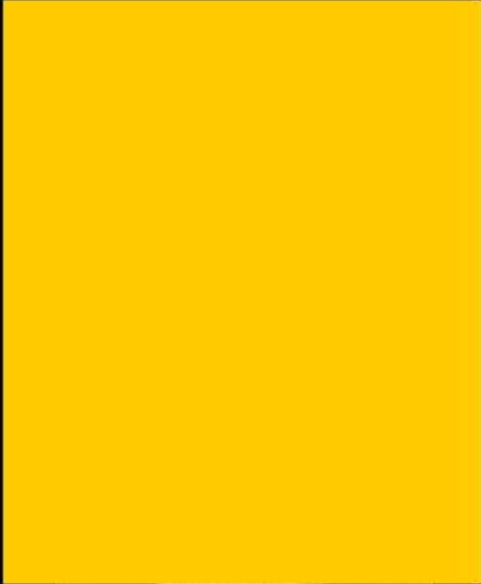
(např. neuronální ceroid-lipofuscinóza)

Glykogenózy

- deficit kyselé maltázy

Lysosomální poruchy

SFINGOLIPIDÓZY

MUKOPOLYSACHARIDÓZY

MUKOLIPIDÓZY

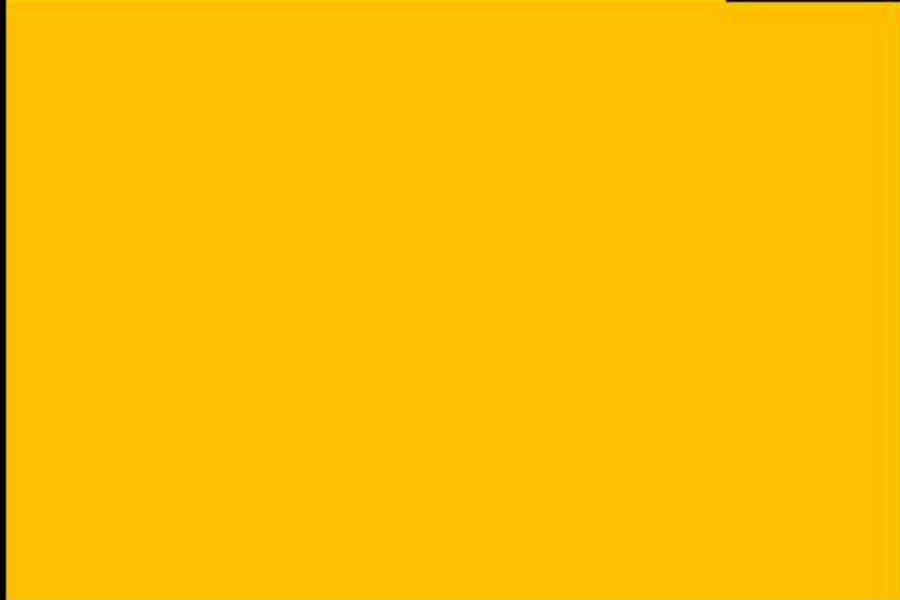
GLYKOGENÓZY

GLYKOPROTEINÓZY

OSTATNÍ STŘÁDAVÉ CHOROBY

(např. neuronální ceroid-lipofuscinóza)

MUKOPOLYSACHARIDÓZY

NCL

NCL jsou jednou z nejčastějších degenerativních poruch nervového systému s pandemickým výskytem.

Udávaná incidence se však výrazně liší, zřejmě i v důsledku kvality diagnostiky (v USA 1: 12 500, Finsku 1: 10 000, v ostatních částech světa 1:50 – 100 000).

klinické příznaky:

- epileptické záchvaty
- ataxie
- demence, stereotypie (dif. dg. Rettův syndrom)
- retinální degenerace

Diagnostika neuronální ceroid-lipofuscinózy:

Klinická symptomatologie

ELMI bioptovaných tkání (kůže s podkožím)

Enzymatická aktivita

Molekulárně-genetická diagnostika

(*PPT1*, *CLN2*, *CLN3*, *CLN5*, *CLN6*, *CLN8*).

palmitoyl-protein thioesteráza 1
tripeptidyl-peptidase 1

...dědičně podmíněné lysosomální
střádání autofluorescentního
hydrofobního materiálu, jehož
podstatnou součástí jsou
hydrofobní proteiny, zejména
podjednotka c mitochondriální
ATP syntetázy a estery dolicholu s
pyrofosfátem vázaným na cukerný
řetězec bohatý na manózu.

Adultní NCL (ANCL, Kufsova choroba)

PPT1, CLN3, CLN4

První příznaky: kolem 30. roku věku;
2 fenotypy:

Type A, progresivní myoklonická epilepsie (často refrakterní), demence, ataxie, v pozdních stádiích pyramidové a extrapyramidové symptomy.

Type B, poruchy chování, demence, nekonstantně provázené poruchami motoriky, ataxií, extrapyramidovou a suprabulbární symptomatologií

Presenilní forma – začátek po 50. roku věku: demence, progresivní úbytek kognitivních funkcí, zhoršování motoriky, EPI paroxysmy, kmenová symptomatologie
[[Constantinidis et al 1992](#)].

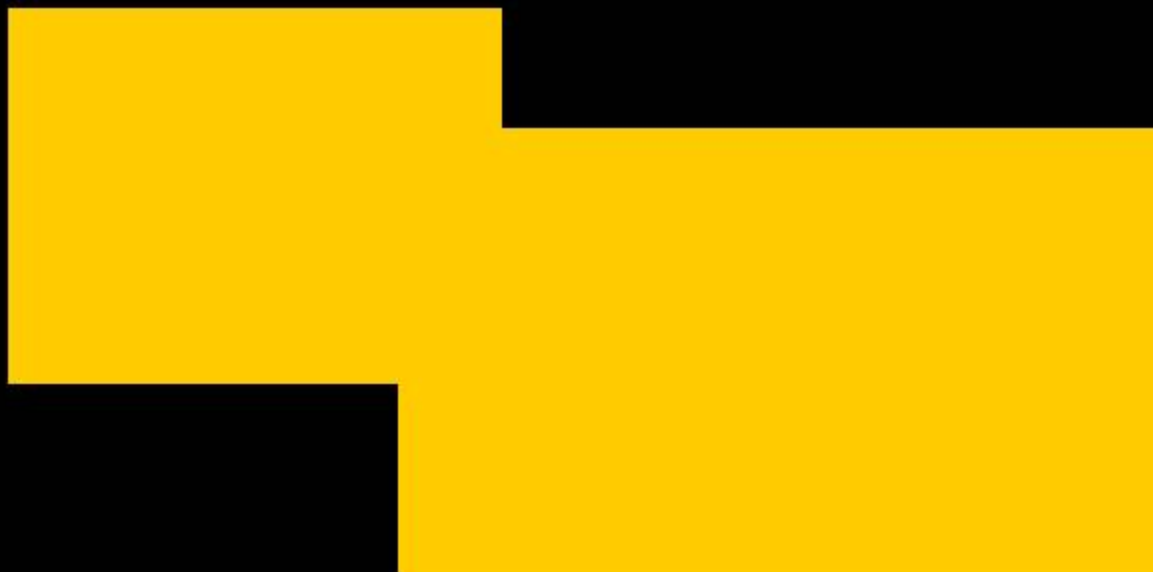

**poruchy metabolismu AMK,
organ. kys.....**

lysosomální poruchy

peroxisomální poruchy

mitochondriální poruchy

Biochemické dělení peroxisomálních poruch:

- poruchy všech enzymatických komplexů v důsledku peroxisomální biogenese,
např. Zellwegerův hepatocerebrorenální syndrom
- poruchy jednoho peroxisomálního enzymu nebo proteinu, např. X-vázaná adrenoleukodystrofie
- choroby v důsledku deficitu několika enzymatických systémů,
např. rhizomelická chondrodystrophia punctata

Klinické dělení:

- choroby fenotypicky podobné Zellwegerovu syndromu
(porucha peroxisomální biogeneze)
- X vázaná adrenoleukodystrofie a fenotypické varianty
- rhizomelická chondrodystrophia punctata a obdobné kostní dysplázie
- ostatní: hyperoxalurie, akatalasémie, Refsumova choroba, deficience mevalonátkinázy, deficience glutaryl CoA oxidázy apod.

VLCFA
kyselina fytanová

**poruchy metabolismu AMK,
organ. kys.....**

lysosomální poruchy

peroxisomální poruchy

mitochondriální poruchy

- **1962**, Luft a spol. popsali pacientku s nonthyreoideálním hypermetabolismem a „loose coupling“ mezi mitochondriální oxidací a fosforylací ve svalech (Luft disease).
- Během **70. až 80. let** byly popsány specifické biochemické defekty a byla snaha zafést fungující biochemickou klasifikaci mitochondriálních chorob.

Od roku 1988 se datuje éra „mitochondrial genetics“ - byly popsány první mutace mt DNA (delece a bodové mutace) u pacientů s klinickým obrazem mitochondriálního onemocnění.

Do současnosti bylo popsáno více než 40 různých mutací v mitochondriální DNA, avšak nebyla tím vyřešena možnost prenatální diagnostiky a genetického poradenství.

nespecifické

Klinické příznaky mitochondriálních chorob

- CNS: ataxie, dystonie, hemiparéza, oftalmoplegie, myoclonus, psychomotor. retardace/regres, EPI, hemianopie, kortikální slepota, migrenlike headaches
- PNS: periferní neuropatie
- svaly: svalová slabost, oftalmoplegie, ptóza
- oči: pigmentová retinopatie, atrofie optického nervu, katarakta
- .....

HETEROPLASMIE

Morfologické změny ve tkáních

svaly

Masivní mitochondriální proliferace
a ultrastrukturální změny
mitochondrií

Ragged red fibres (RRF) – okrsky
mitochondriální proliferace
subsarkolemálně.

Gomori trichrom

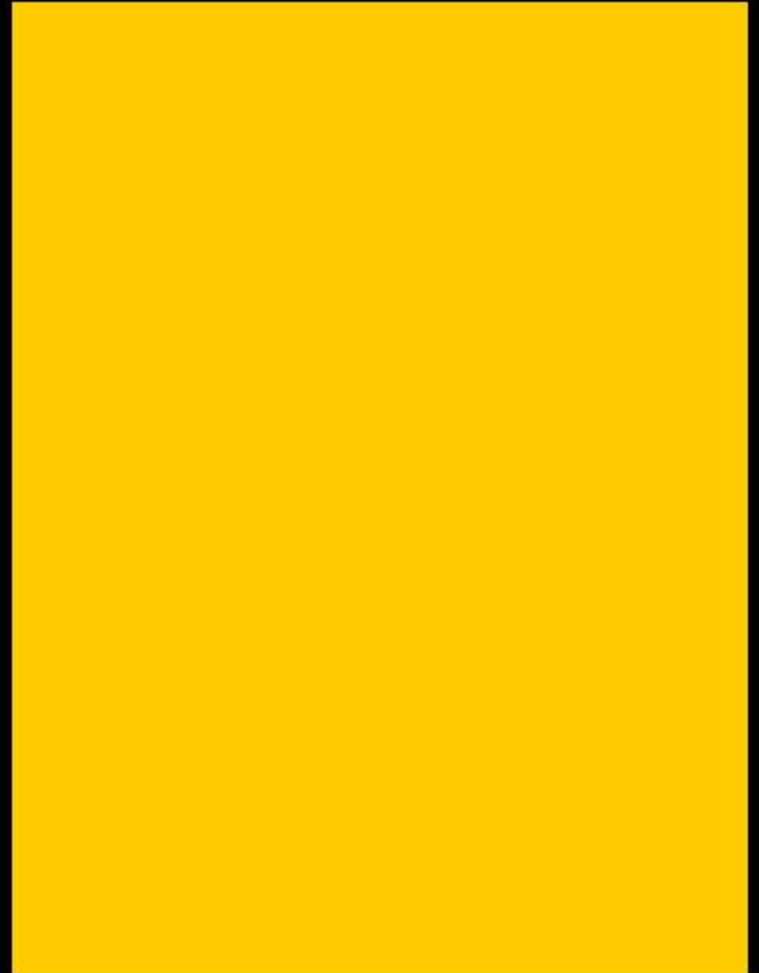
CNS

mikrocefalie
rozšíření komorového systému,
někdy agenese corporis callosi
cysty v BG
symetrické subkortikální léze
multifokální encefalomalacie („stroke like“
lesions)
intracerebrální kalcifikace

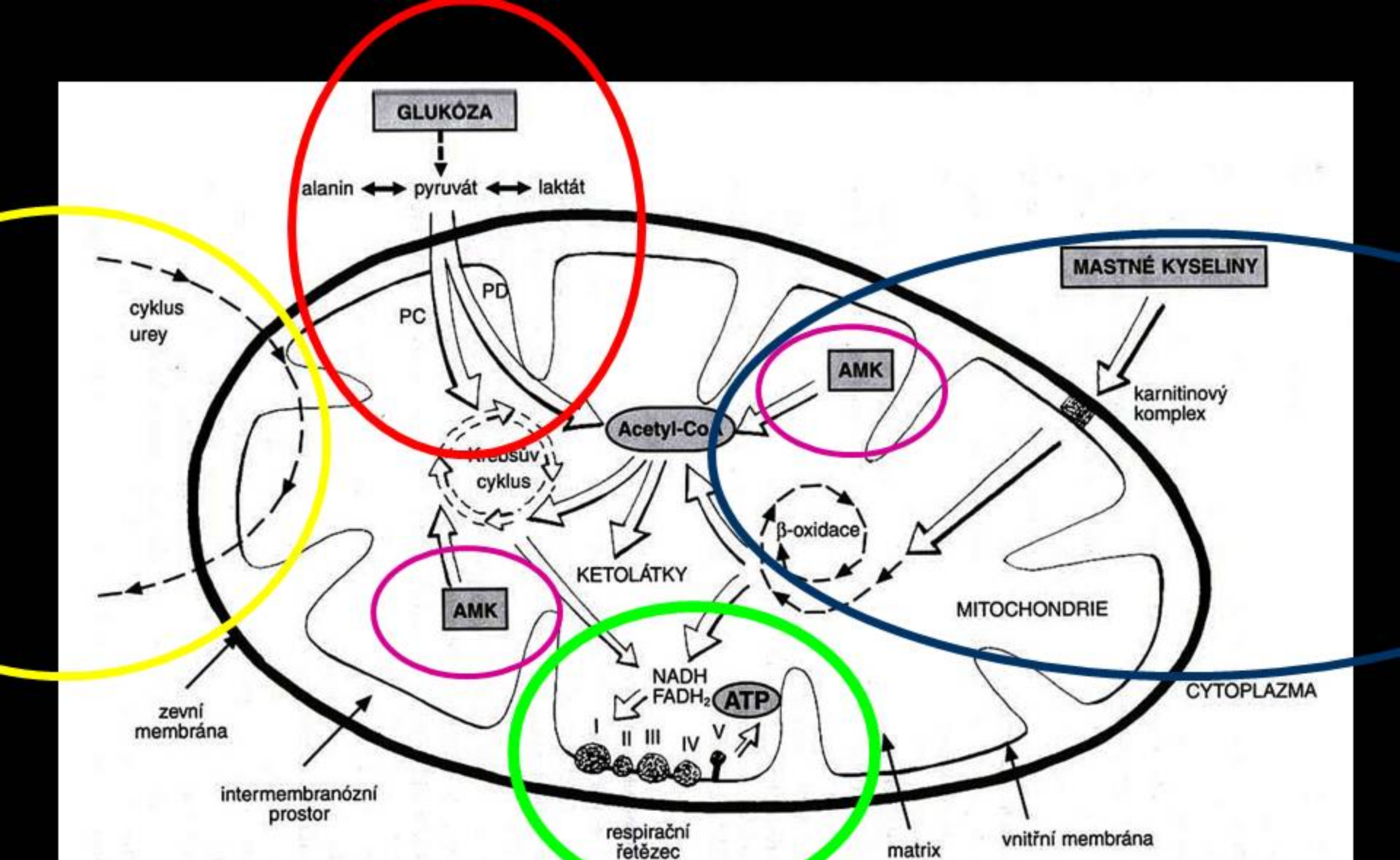
COX - negativní vlákna

Biochemické pochody v mitochondrii

Mitochondrie je továrnou, ve které se zpracovávají základní živiny za účelem vzniku energie.

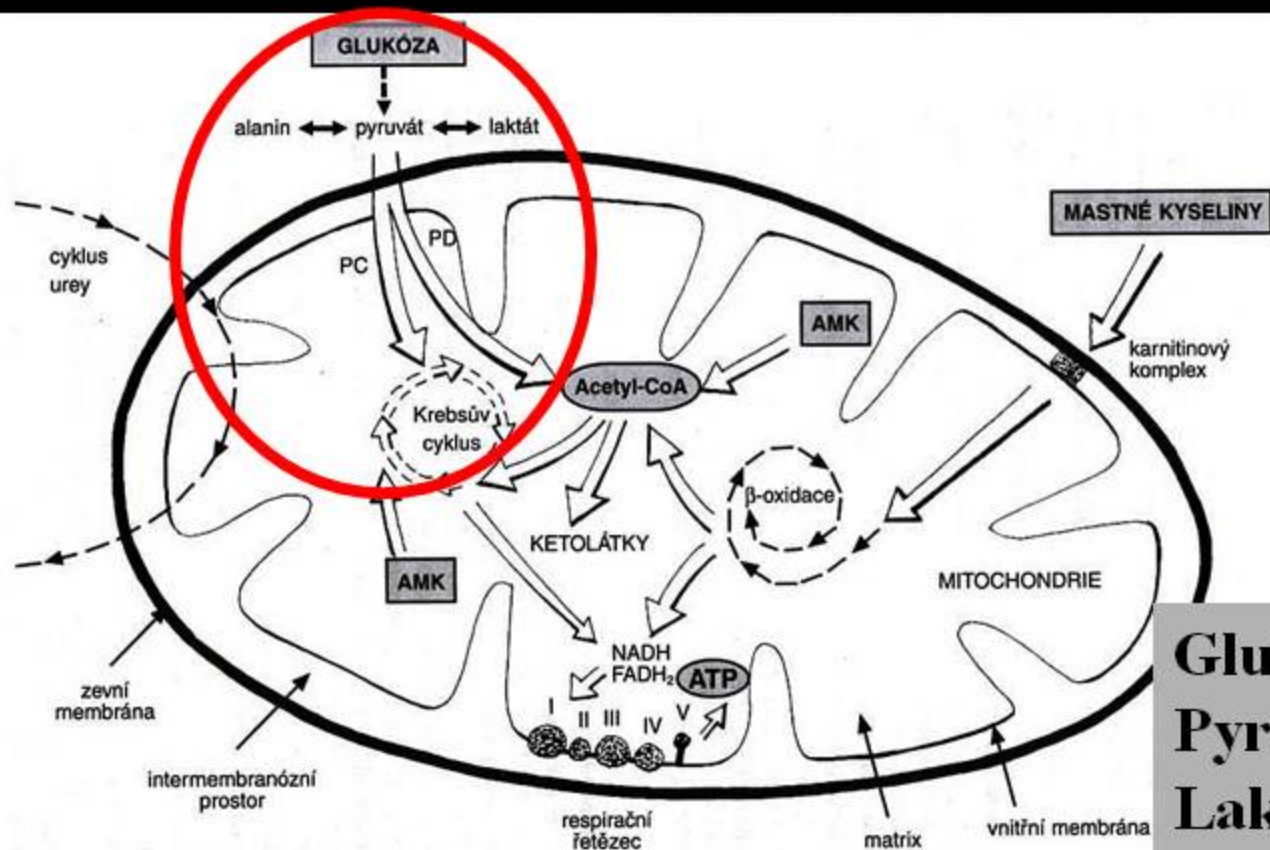

Obr. 12. Orientační schéma mitochondriálních metabolických procesů. PD – pyruvátdehydrogenáza; PC – pyruvátkarboxyláza; AMK – aminokyseliny; ATP – adenosintrifosfát; NADH – redukovaný nikotinamidadenindinukleotid; FADH₂ – redukovaný flavinadenindinukleotid

Obr. 12. Orientační schéma mitochondriálních metabolických procesů. PD – pyruváthydrogenáza; PC – pyruvát karboxyláza; AMK – aminokyseliny; ATP – adenosintrifosfát; NADH – redukovaný nikotinamidadenindinukleotid; FADH₂ – adenindinukleotid

Glukóza

Pyruvát

Laktát

AMK – alanin

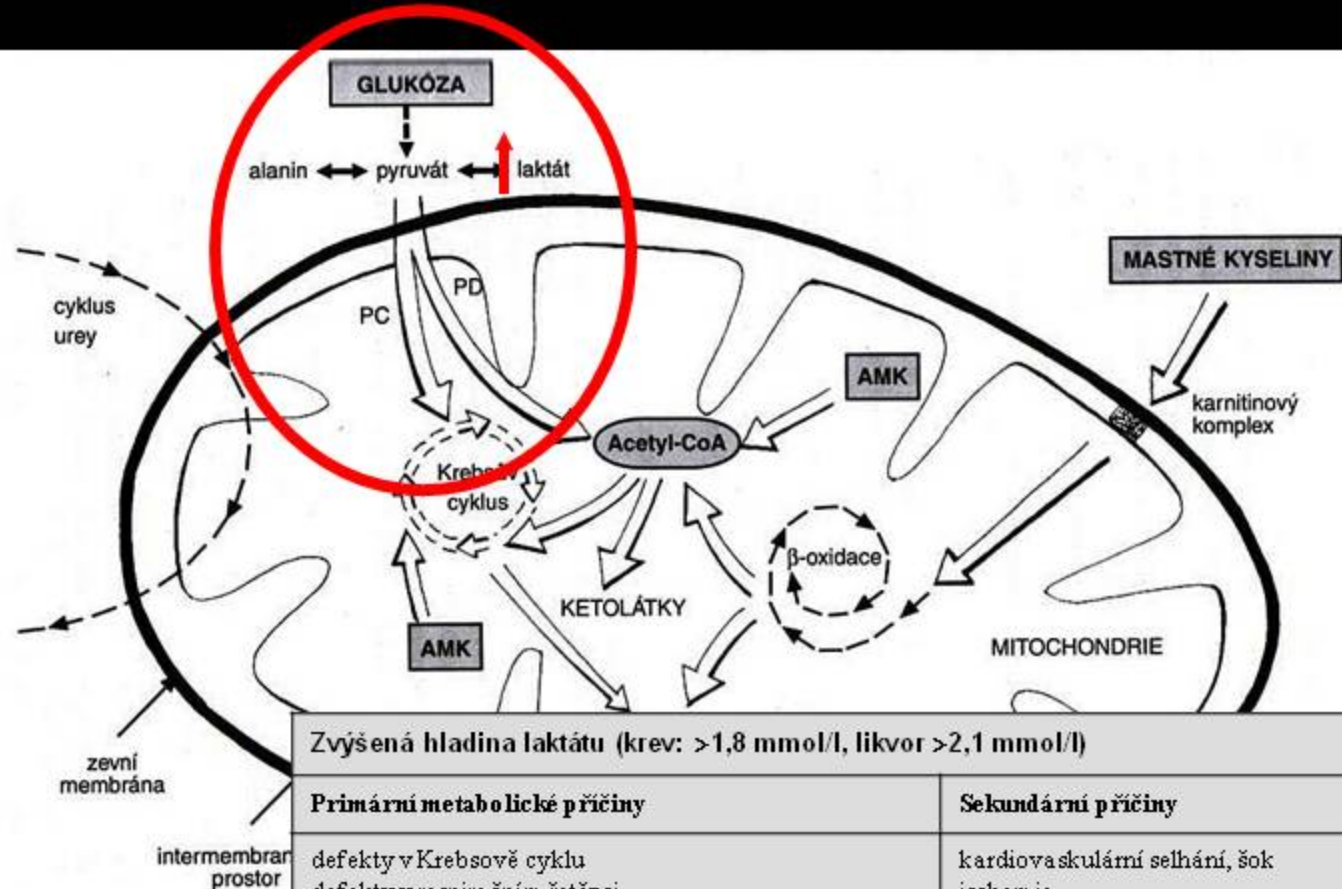
.....

PC

PD

.....

Stupně KC

Obr. 12. Orientační schéma
AMK – aminokyseliny; AT –
adenindinukleotid

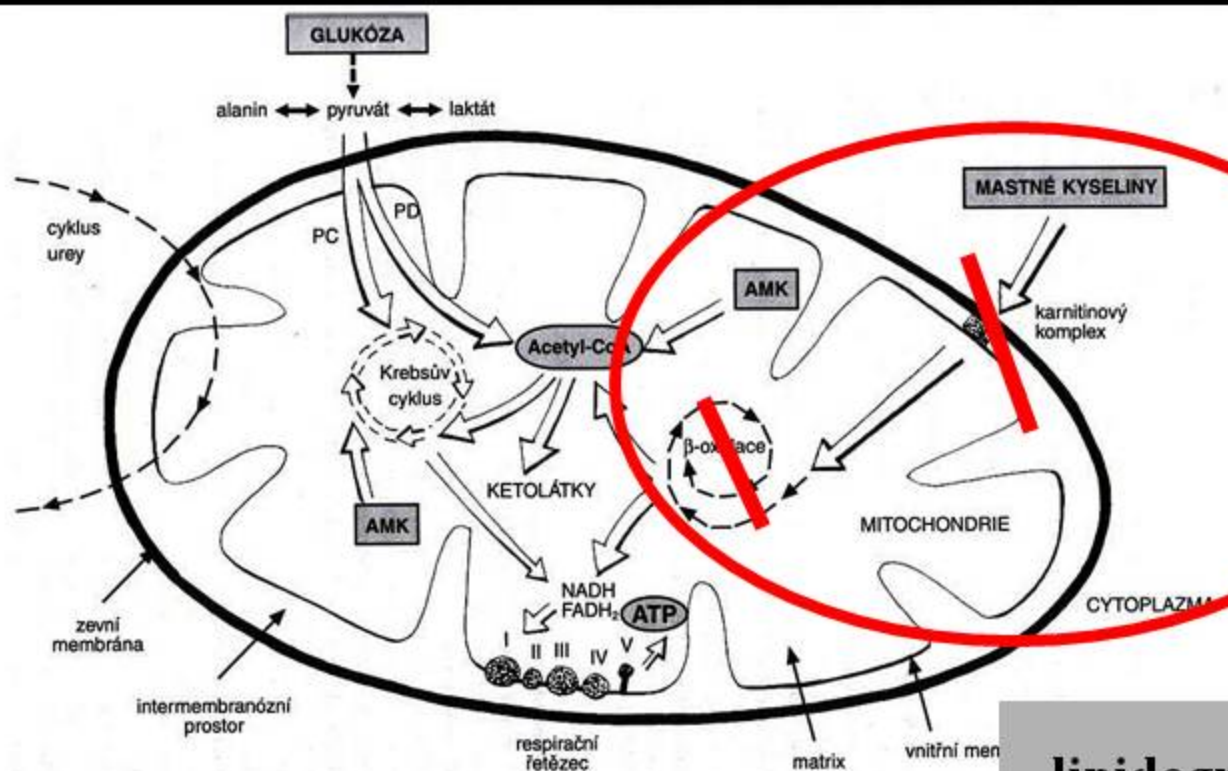
Zvýšená hladina laktátu (krev: >1,8 mmol/l, likvor >2,1 mmol/l)

Primární metabolické příčiny

defekty v Krebsově cyklu
defekty v respiračním řetězci
pyruvátdehydrogenázová deficience
poruchy v beta-oxidaci
organické acidurie
poruchy v metabolismu biotinu
citrulinémie
glykogenóza typ I
defekty glukoneogeneze během hypoglykemie

Sekundární příčiny

kardiovaskulární selhání, šok
ischemie
hypoxie
jaterní selhání
seps
hyperventilace
svalová aktivita, křeče
průjemové onemocnění
renální tubulární syndrom
hyperchlorémie
záněty močových cest (laktátová acidurie)
některá léčiva

Obr. 12. Orientační schéma mitochondriálních metabolických procesů. PD – pyruváthydrogenáza; PC – pyruvátcarboxyláza; AMK – aminokyseliny; ATP – adenosintrifosfát; NADH – redukovaný nikotinamidadenindinukleotid; FAD – flavinadenindinukleotid

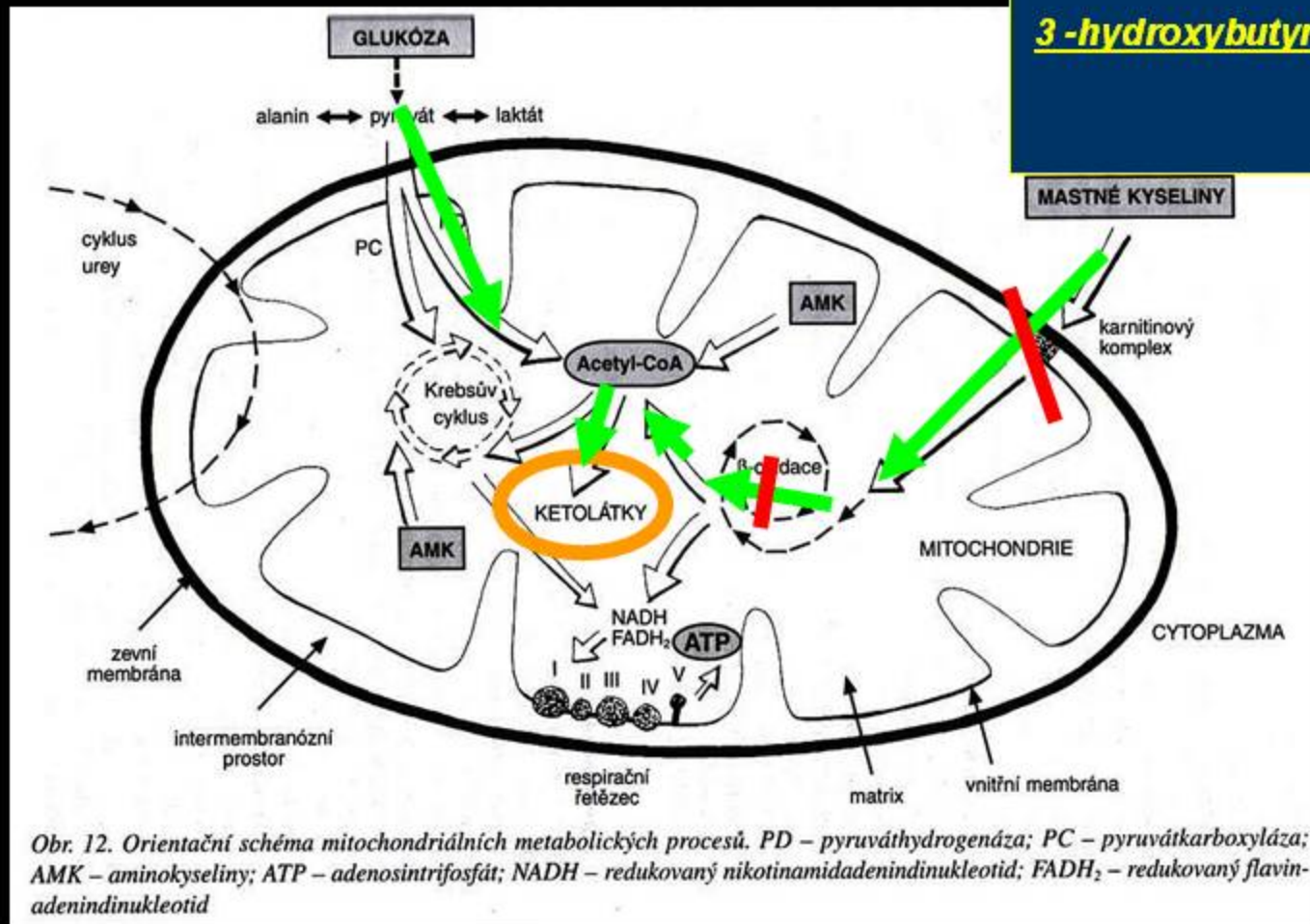
Beta oxidace MK - nejdůležitější pochod získávání energie ve svazech a játrech. Mozek nevyužívá k získávání energie přímo beta-oxidace MK, ale umí utilizovat ketolátky produkované v jiných tkáních

lipidogram
karnitin celkový, volný, vázaný

.....
glykémie, ketolátky v moči
.....
jednotlivé stupně
beta-oxidace

hypoglykemie bez ketonurie

RA: rodiče zdraví,

Š.H., IX/91

1. bratr zemřel po narození,
respir. obtíže

2. bratr ve 2 letech věku při
hepatorenálním selhání při salmonelose

3. bratr je sledován pro imunodeficit

OA: ze 4. fyziologické gr., porod sekci, 4 100/53, AS 9-10-10. 2. den resuscitace pro respirační insuficienci, dále bez obtíží.

Ve 14 dnech elevace JT, sono -vyšší echogenita jater.
Dosud vážněji nestonal

NO:

▪ 1 rok 10 měs: gastroenteritis, porucha vědomí, křeče

hypoglykemie 0,76, po glukose 12,0 mmol/l, rozvoj hepatomegalie

Spavý, hypotonický, bez ložiskového neurologického nálezu, sklon k metabol. acidose, hyponatremii, hepatomegalie ustupuje, JT se normalizují, glykemie opakovaně norm., amoniak v hodnotách do 100

▪ od hospitalizace rok vážněji nestonal

▪ 2 roky 10 měs přijat na DO pro poruchu vědomí a křeče, resuscitován. porucha kontaktu, febrilie 38 st.C, hepar + 1 cm, překrvený nosohltan, meningeální jevy negativní.

glykemie 2,0 AST 0,7 urea 12,7

**na úrovni metabolitů
v leukocytech stanovena dg. CPT I**

© Alena Zimová

31.7.-7.10.94 hospitalizace na I.DK FNM

Porucha vědomí s naznačenou decerebrací při antiedematosní terapii ustupuje

první polovina srpna - cílená reakce na algický podnět

konec srpna - sporně zrakem zafixuje, původní spasticita ustupuje,
přechodně pravostranná lateralizace.

konec září - začíná chodit, při propuštění jen lehký paleocerebellární syndrom

- ❑ **1993:** Oboustranně peritrigonálně neostře ohraničené okrsky svědčící pro poruchu myelinizace. Susp. patologie i v sousedství frontálních rohů postranních komor
- ❑ **1994:** Peritrigonální změny ustoupily, leukodystrofické změny v oblasti mesencephala a kmene

MRI CNS:

❑ **1996:** ústup patologického nálezu v oblasti kmene a diencephala..

difusní změny bílé hmoty odpovídající poruše myelinizace

**Deficience karnitin-palmitoyl
transferázy II**

infantilní forma

koma, křeče, hepatomegalie,
kardiomegalie, arytmie
hypoketotická hypoglykemie
↑ karnitin

↑ LC acylkarnitin

“klasická” muskulární
forma

začátek mezi 15-30 lety
po fyzické zátěži:
myoglobinurie,
svalová slabost
karnitin norm.

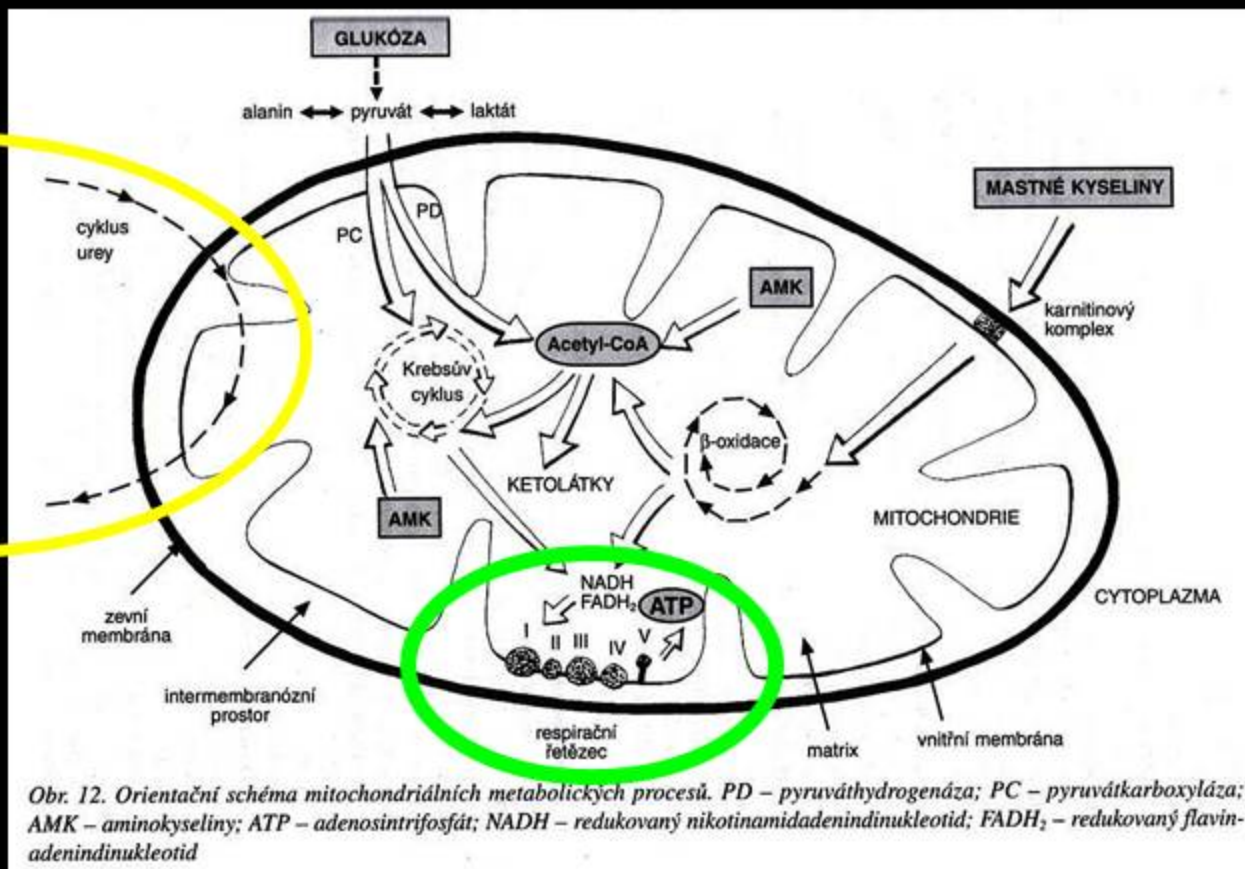
**Deficience karnitin-palmitoyl
transferázy I**

ano:

koma, křeče
hepatomegalie
hypoketotická
hypoglykemie
↑ JT, ↑ CK

ne:

oslabení svalové síly
kardiomyopatie

Amoniak

Jednotlivé enzymatické Komplexy respiračního řetězce

Laboratoř pro studium mitochondriálních poruch

Klinika dětského a dorostového lékařství VFN a 1.LF UK

Adresa: Ke Karlovu 2, 129 01 Praha 2

Telefon/fax: 02/24910478

E-mail: jzeman@dec52.lf1.cuni.cz

Biochemická vyšetření

Molekulárně-biologická vyšetření

def. E3 podjednotky pyruvát dehydrogenázy

deficit fumarát hydratázy

delece mtDNA, PEO

mutace SURF1 genu

delece mtDNA

def. FP podjednotky komplexu II

sy. Kearns-Sayre

mitochondriopatie LHON

mitochondriopatie MELAS

mitochondriopatie MERRF

mitochondriopatie NARP